

Slechtvalk boven de binnenstad van Amersfoort | Gideon Vreeman

Een van de Amersfoortse slechtvalken | Gideon Vreeman

Gideon Vreeman

Amersfoort wil een basiskwaliteit natuur in de stad

Gideon Vreeman

“Van jongs af aan kijk ik graag naar vogels. Dat begon met het waarnemen en registreren van de soorten, en kreeg een steeds bredere insteek. Niet alleen door het waarnemen van andere soortgroepen, vooral ook door steeds meer oog te hebben voor de bijbehorende inrichting

van onze leefomgeving voor diezelfde vogels. Die kolonie huismussen in de wijk: waarom zitten die wel altijd op die ene plek, en in andere delen van de wijk helemaal niet?

En zo is mijn werk meegegroeid: wat be-

gon bij een studie tuin- en landschapsarchitectuur, is uiteindelijk - na vele jaren als ecooloog te hebben gewerkt aan inrichting van natuurprojecten - uitgekomen bij mijn huidige functie als stadsecoloog. Daar komen beide werelden samen: de inrichting van onze leefomgeving én de

natuur. Van zelf waarnemen tot kijken door de ogen van de vogels zelf.

Die ruimtelijke blik helpt me om (potentiële) natuurwaarden in de stad zichtbaar te maken aan de inrichters ervan. Dat is mooi, want er is - door de landelijke aanpak van Basiskwaliteit Natuur (BKN) - veel te doen om de inrichting van de leefomgeving en de natuur. En Amersfoort doet daaraan mee.”

Basiskwaliteit natuur

Basiskwaliteit Natuur, de BKN, wat was dat ook alweer? Een concept dat Vogelbescherming in 2018 afstofte in het boek ‘Bedreigde vogels in Nederland’ en dat sindsdien gelukkig door veel partijen in Nederland is omarmd en ook verder gebracht.

De BKN zegt iets over plekken waar natuur niet de belangrijkste doelstelling is: in de stad of het buitengebied. Het gaat om de minimale voorwaarde voor het voortbestaan van gewone plant- en diersoorten, zowel in de stad als op het platteland. En dat is hard nodig. Het Nederlandse natuurbeleid ging lange tijd vooral over natuurgebieden en wettelijk beschermde soorten. Ondertussen is de kwaliteit van het landschap buiten natuurgebieden ook achteruit gegaan. Daardoor beginnen veel algemene soorten als egel, gewone pad en vogels die afhankelijk zijn van struiken, parken en tuinen te verdwijnen.

Ook in Amersfoort zien we een achteruitgang in de biodiversiteit. Dat zien we voor vogels bijvoorbeeld terug in de MUS-tellingen (Meetnet Urbane Soorten, Sovon). En dat terwijl Amersfoort op een prachtige plek ligt als het gaat om biodiversi-

teit: midden tussen drie verschillende landschappen waarvan de stad als vierde landschap de kern vormt. Veel verschillende soorten planten en dieren voelen zich hier thuis.

Tegelijkertijd groeit de stad, omdat het (mede dankzij het groen en de natuur) voor veel mensen een aantrekkelijke plek is om te wonen, te werken en te recreëren. Dat doen we door inbreiding, zodat het buitengebied zoveel mogelijk onbebouwd blijft. De druk op de (openbare) ruimte in onze stad neemt daardoor alleen maar toe.

Vanuit het beleid is de inzet om de biodiversiteit in en om Amersfoort te behouden, te versterken en te vergroten. We willen ‘een natuurinclusieve stad zijn met een vergrote en robuuste biodiver-

siteit’ staat in Omgevingsprogramma GroenBlauw.

In deze ambitie kunnen veel mensen zich vinden. De vertaling in concrete ontwerpen is lastiger. Want hoe kun je de achteruitgang van biodiversiteit stoppen als de strijd om de vierkante meter alleen maar toeneemt? Dan moet je ook vanuit de ecologie duidelijke en harde eisen stellen.

033 gidssoorten

Daar komen de minimale voorwaarden die gewone plant- en diersoorten stellen om de hoek kijken: de BKN. In Amersfoort zijn 33 planten en dieren - inclusief 9 vogels - de gidssoorten voor de ecologische kwaliteit van de vier landschappen. Aan de hand van hun behoeften kan iedereen zien hoe de benodigde minima-

Verbeelding van de basiskwaliteit natuur met gids- en meeliftende soorten voor de westkant van Amersfoort | Jeroen Helmer, ARK Natuurontwikkeling

De lijst van 33 gidssoorten als uitgangspunt voor de Basiskwaliteit Natuur

1. BERPJE	12. Grote bonte specht	23. Otter
2. Bittervoorn	13. Grutto	24. Ree
3. Blauwborst	14. Haas	25. Ringslang
4. Boomkruis	15. Hazelworm	26. Sleedoornpage
5. Bunzing	16. Huismus	27. Steenuil
6. Das	17. Icarusblauwtje	28. Watervleermuis
7. Eekhoorn	18. IJsvogel	29. Weidebeekjuffer
8. Egel	19. Kamsalamander	30. Wilde bijen
9. Geelsprietdikkopje	20. Kleine watersalamander	31. Zandhagedis
10. Gewone dwergvleermuis	21. Muurplanten	32. Zwarte roodstaart
11. Gierzwaluw	22. Oranjetipje	33. Zwartkop

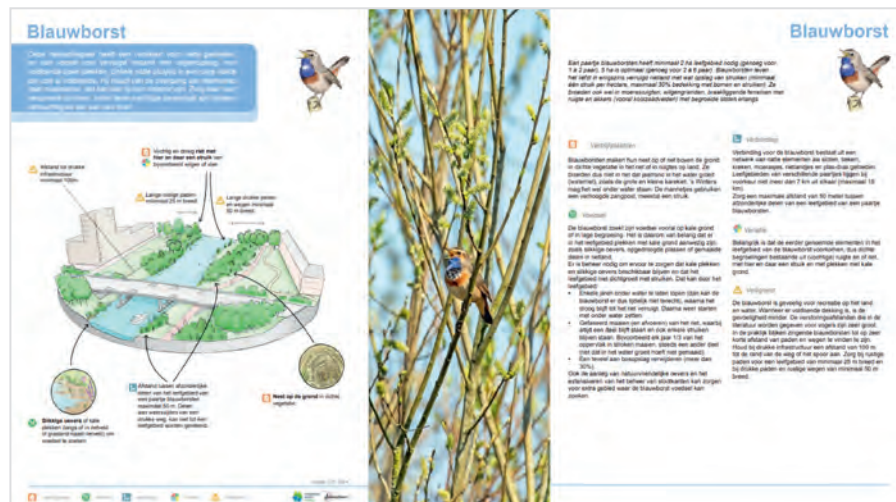
le natuurkwaliteit terug kan komen, of behouden kan blijven.

We hebben 33 soorten gekozen als een knipoo naar het netnummer van de stad. En omdat ze samen indicatief zijn voor de ecologische kwaliteit en kwantiteit van de groene leefomgeving in Amersfoort. Aan de natuurkwaliteit in een bepaald landschap en voor een bepaald schaalniveau is steeds een aantal soorten gekoppeld. Denk (bij vogels) aan

een grutto in het buitengebied van het Eemland, een grote bonte specht in het park bij de Utrechtse Heuvelrug, een ijsvogel voor de stadsvijver in de wijk, een zwartkop in het plantsoen en de huismus voor een binnentuin. Zo is er voor elke plek en voor elke grootte van plangebied een combinatie van gidssoorten te kiezen.

Van iedere gidssoort is een infoblad ge-

Infoblad van de blauwborst, met een visualisatie en uitwerking van de 'V's

Basiskwaliteit Natuur

maakt. Daarop staan de fysieke eisen uitgewerkt in termen van de 4 V's: Verblijfplaats, Voedsel, Verbinding en Veiligheid. Als we die realiseren in de stad, bij het inrichten van een wijk of een tuin bijvoorbeeld, realiseren we een Basiskwaliteit Natuur waarvan op die plek nog veel meer algemene soorten kunnen profiteren.

Meetbare natuur?

Het op deze manier echt concreet maken van het natuurbelang is niet vanzelfsprekend en bovendien stuit het op enige weerstand. Ook bij natuurliefhebbers: Moet je natuur wel willen vatten in meetbare eenheden? Het is toch altijd situatie-afhankelijk? En mensen met minder ecologische kennis denken soms te simpel: meer groen is meer natuur?

Een praktijkvoorbeeld: bij projecten zie je vaak een 3D-visualisatie van de toekomstige situatie. Mooie woningen, bomen en bloemrijke bermen. Als ik daarbij ook een natuurbeleving schets met bijvoorbeeld huismussen die kwetteren vanuit de hagen, de egel die 's avonds door de tuinen scharrelt en de vlinders in

de berm, dan is vrijwel iedereen enthousiast. Dat wil toch iedereen?

Maar die soorten kunnen er pas voorkomen als er voldaan wordt aan alle condities die de soorten nodig hebben. En dat is niet vrijblijvend. Je kunt niet verwachten dat de vogels en vlinders op de visualisatie ook daadwerkelijk gaan voorkomen zonder daar maatregelen voor te treffen. Het werkt niet als er geen verblijfplaatsen zijn, de tuin helemaal is afgesloten en de bloemen uitheems zijn. Aan zowel inrichting als beheer zitten onlosmakelijke consequenties. Met de infobladen van de gidssoorten brengen we die in beeld. Het gaat om het toepassen van alle maatregelen van alle vier de V's per soort.

Besluitvorming

Het werken als stadsecoloog is werken in een politieke omgeving. Ik adviseer en de besluitvorming ligt bij de politiek. En besluitvorming is uiteindelijk een afweging van belangen. Met de toenemende druk op de (openbare) ruimte spelen er veel belangen op dezelfde plek. Andere belangen zijn vaak wel concreet, zoals een speel-, parkeernorm of het woningaantal. Daarbij hebben we voorschriften voor breedtes van stoepen en voor afmetingen van sportvelden. Als het gaat om natuur laten we het veelal bij een weinig kwantitatieve omschrijving. We vinden het vanzelfsprekend dat er een wc geplaatst wordt in een nieuwbouwhuis, maar bij dieren laten we gerust een belangrijke voorwaarde voor de leefomgeving weg. Kortom: als je een goede afweging wilt maken en wilt kiezen

voor wat minimaal nodig is om algemene soorten algemeen te houden, dan moet je wel bepalen waar de ondergrens ligt. Anders kom je onder de grens van 'natuurarmoede'.

Op de grotere schaalniveaus hebben landschapsarchitecten en planologen nu een handvat om bijvoorbeeld te weten hoe breed een verbindingssone tussen twee groene gebieden moet zijn, hoeveel ruimte we moeten aanhouden voor het behoud van leefgebied voor relevante soorten, hoe we gelaagdheid (struiken) voor struikbroeders weer terug kunnen brengen in het stedelijk groen of hoe we om moeten gaan met beheer van bermen voor verschillende soorten vlinders en wilde bijen.

Zowel gemeenteambtenaar, projectont-

Natuur met een BKN midden in Amersfoort:
het Waterwingebied | Gideon Vreeman

wikkelaar als bewoner kunnen door de Amersfoortse aanpak van BKN en de gidssoorten zo een concreet beeld vormen van wat er moet gebeuren voor een natuurinclusieve, vogelrijke stad."

Verbeelding van de basiskwaliteit natuur met gids- en meeliftende soorten voor het centrum van Amersfoort | Jeroen Helmer, ARK Natuurontwikkeling

